KOKAND UNIVERSITY HERALD SCIENTIFIC E-JOURNAL
ISSN: 2181-1695
QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI
KOKAND UNIVERSITY HERALD
ВЕСТНИК КОКАНДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
OAK: 01-08/1819/6
www.herald.kokanduni.uz

TALABALARDA KREATIV KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI VA MODELI

Nazirova Feruzaxon Abduaziz qizi,
Qo‘qon davlat universiteti tayanch doktoranti.
feruzanazirova72@gmail.com
https://orcid.org/0009-0008-1773-5077
DOI: https://doi.org/10.54613/fsbbkz28

MAQOLA HAQIDA/ О СТАТЬЕ
Qabul qilindi: 2-oktabr 2026-yil
Tasdiqlandi: 5-oktabr 2026-yil
Jurnal soni: 19-B
Maqola raqami: 49

KALIT SO‘ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА
kreativlik, kreativ kompetensiya, talaba, oliy ta’lim, pedagogik model, kreativ fikrlash, loyihaviy ta’lim, baholash mezonlari

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ
Maqolada oliy ta’lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning mazmuni, tarkibiy komponentlari va pedagogik modeli tahlil qilinadi. Ushbu maqolada talabalarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyasi modeli, kreativ qobiliyatlar va innovatsion tafakkurning integrativ xususiyatlarini ta'lim maqsadlariga mos yaxlitlash hamda interfaol o‘qitish, reproduktiv-tavakkalchilik, ijodiy-izlanishli va novatorlik faoliyatini vektorli rivojlantirish asosida takomillashtirilgan. Modelda pedagogik shart-sharoitlarni tanlash muammosi alohida ahamiyatga ega bo‘lib, uni loyihalash va amalga oshirishning texnologik zanjirida bizga kerak bo‘lgan faoliyat turini haqiqatda amalga oshirishga imkon beradi. Muallif tomonidan maqsadli-konseptual, mazmuniy, texnologik-jarayoniy, tashkiliy-pedagogik va baholash-natijaviy bloklardan iborat model taklif etiladi, uni amalga oshirishning pedagogik shartlari, mezonlari va daraja ko‘rsatkichlari yoritiladi. Maqola natijalari oliy ta’lim jarayonini loyihalashtirishda, o‘quv dasturlarini takomillashtirishda va talabalar ijodiy faolligini baholashda qo‘llanilishi mumkin.

ABOUT THE PAPER
Accepted: 2 October 2026
Approved: 5 October 2026
Volume: 19-B
Paper number: 49

KEYWORDS
creativity, creative competence, student, higher education, pedagogical model, creative thinking, project-based learning, assessment criteria

ANNOTATION
The article analyzes the content, structural components and pedagogical model of developing creative competencies in students of higher educational institutions. In this article, the technological model of developing creative competencies in students is improved based on the integration of the integrative properties of creative abilities and innovative thinking in accordance with educational goals and the vector development of interactive learning, reproductive-risk-taking, creative-research and innovative activities. The problem of choosing pedagogical conditions in the model is of particular importance, which allows us to actually implement the type of activity we need in the technological chain of its design and implementation. The author proposes a model consisting of target-conceptual, content-based, technological-process, organizational-pedagogical and evaluation-result blocks, and the pedagogical conditions, criteria and level indicators of its implementation are highlighted. The results of the article can be used in designing the higher education process, improving curricula and assessing students' creative activity.

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyoti va ta’lim tizimi raqamlashtirish, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish tezlashayotgan sharoitda rivojlanmoqda. Bunday muhitda mutaxassisdan faqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirish emas, balki nostandart vaziyatlarda yangi g‘oyalar yaratish, muammolarga original yechim topish va o‘zgarishlarga moslashish talab etiladi. Shu bois kreativlik XXI asr ko‘nikmalarining markaziy elementlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sifatini oshirish, oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida belgilangan vazifalar, “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun talablari raqobatbardosh, mustaqil va ijodiy fikrlaydigan kadrlarni tayyorlashni dolzarb vazifa sifatida belgilaydi [1; 2]. Biroq amaliyotda oliy ta’limning ko‘p holatlarda reproduktiv o‘qitishga yo‘naltirilgani, kreativ kompetensiyani maqsadli shakllantiruvchi yaxlit model va baholash tizimining yetarli ishlab chiqilmagani muammo bo‘lib qolmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi talabalarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning mazmunini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va uni amalga oshirishga xizmat qiladigan pedagogik modelni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari: (1) “kreativlik” va “kreativ kompetensiya” tushunchalarining mohiyatini aniqlashtirish; (2) kreativ kompetensiyaning tarkibiy komponentlarini asoslash; (3) rivojlantirish modelini va uning pedagogik shartlarini taklif etish; (4) baholash mezonlari va daraja ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish.

Adabiyotlar tahlili

Kreativlikni ilmiy o‘rganish XX asr o‘rtalarida J. Gilford tadqiqotlaridan boshlangan: u divergent fikrlashni kreativlikning asosiy omili sifatida ajratib ko‘rsatgan va uning ravonlik, moslashuvchanlik hamda originallik kabi ko‘rsatkichlarini asoslagan [3]. E.P. Torrens kreativ fikrlash testlari orqali bu ko‘rsatkichlarni o‘lchash metodikasini ishlab chiqdi va kreativlikni o‘qitish mumkin bo‘lgan qobiliyat sifatida talqin qildi [4].

T. Amabile kreativlikning komponent nazariyasida ijodiy natija uchta omil — fan sohasidagi bilim va ko‘nikmalar, kreativlikka oid jarayonlar hamda ichki motivatsiya o‘zaro uyg‘unligida yuzaga kelishini asoslagan [5]. M. Chiksentmixayi kreativlikni individ, fan sohasi va ijtimoiy muhit o‘zaro ta’sirining natijasi sifatida ko‘rsatadi [6]. R. Sternberg va T. Lubart esa “investitsiya nazariyasi”da kreativlikni intellekt, bilim, fikrlash uslubi, shaxs

xususiyatlari, motivatsiya va muhit omillarining kombinatsiyasi deb hisoblaydi [7].

L.S. Vygotskiy ijodiy faoliyatni inson psixikasining muhim funksiyasi, tafakkur va tasavvurning birligi sifatida talqin qilgan va ijodiy qobiliyatlar tajriba hamda muhit ta'sirida rivojlanishini ta'kidlagan [8]. Rossiyalik olimlardan D.B. Bogoyavlenskaya kreativlikni intellektual faollikning va ijodiy tashabbusning ifodasi sifatida tadqiq etgan [9], Ya.A. Ponomaryov esa ijodiy jarayonning psixologik mexanizmlarini yoritgan [10].

Zamonaviy tadqiqotlarda kreativlikning keng tarqalgan ta'rifi ijodiy mahsulotning ikki mezoniga — originallik va samaradorlik (mosliklik)ga tayanadi [11]. J. Kaufman va R. Beghetto taklif etgan "to'rt C" modeli kreativlikni mini-c (shaxsiy o'quv ijodkorligi), kichik-c (kundalik ijodkorlik), kasbiy-c va buyuk-C darajalariga ajratadi [12; 13]. Bu yondashuv ta'lim uchun alohida ahamiyatga ega, chunki talabaning o'quv jarayonida yangi shaxsiy ma'no va tushuncha yaratishi ham kreativlikning qimmatli ko'rinishi sifatida e'tirof etiladi.

B. Xennessi va T. Amabile ijodiy faollikka ichki motivatsiya va ijtimoiy muhit ta'sirini tahlil qilib, tashqi nazorat hamda baholash bosimi ayrim sharoitlarda ijodiy faollikni susaytirishi mumkinligini ko'rsatgan [14]. A. Edmondson asoslagan psixologik xavfsizlik tushunchasi esa xato qilish va fikr bildirishdan qo'rqmaslik muhiti o'rganish xulq-atvorining asosi ekanini ko'rsatadi [15]. Bu holat ta'lim muhitini loyihalashda alohida e'tiborni talab etadi.

Kreativ fikrlashni rivojlantirish vositalari sifatida A. Osbornning aqliy hujumi [16], G. Altshullerning TRIZ metodologiyasi [17], B. Eberle ishlab chiqqan SCAMPER usuli [18] hamda T. Braun ommalashtirgan dizayn-fikrlash yondashuvi [19] keng qo'llaniladi. Biroq ushbu vositalar ko'pincha alohida mashg'ulot yoki trening shaklida qo'llanilib, ta'lim maqsadlari, fan mazmuni va baholash tizimi bilan tizimli bog'lanmaydi. Ijodkorlik voqelik kutilmagan, yangi noadatiy aloqa hamda birikmalarda aks etishidir. Ijodkorlik bilimlarining zarur to'liqligi yo'qligi hamda tavsiflangan muammoli vaziyat yuzaga kelganda va bu ziddiyatni mantiqiy yo'l bilan hal qilishning iloji bo'lmaganda yoqiladi. Yangi obrazning shakllanishi subyektning bilimlari yordamida sodir bo'ladi. Bu yangi tasvirlar tanlash, baholash, jamlashitirish talab qiladi.

Ilmiy izlanishlarni tahlil qilib, ijodkorlikning strukturasi ilmiy ishimizda, quyidagi ta'rifga amal qilamiz: pedagogika ta'lim talabalari bu o'z-o'zini anglash ehtiyojlariga, pedagogika sohasidagi bilimlarga asoslangan tarnsformatsion faoliyati qobiliyati, ijodiy natijaga erishish uchun nostandart hamda funksional qo'llaniladigan g'oyalarni tezda yaratish qobiliyati bilan tavsiflanadi, kelajakdagi kasbiy faoliyatga olib boradi.

Aynan hozirgi vaqtda "kreativlik" hamda "ijodkorlik" tushunchalarining bir-biriga o'zaro bog'liqligi bo'yicha zid fikrlar mavjud. Aynan shu masalada uchta yondashuv bor:

1. "Kreativ" hamda "ijodkorlik" tushunchalari sinonim hisoblanadi bir-biriga, ya'ni kim kreativlikni o'zlashtirish ijodkorlik psixologiyasiga olib boradi, bu ikki tushunchalar ajralmagan holda.

2. Kreativlik alohida hodisa sifatida o'rganiladi, bu subyektning shaxsiy yangiligi va ahamiyatini shakllantirish sifatida tushuniladi. Ijodkorlik faoliyati subyekti tomonidan yaratilgan yangilikning mavjud ijtimoiy-madaniy kontekst hamda o'zaro ta'siri jarayonlarini aks ettiruvchi hodisa sifatida qaraladi. Ya'ni kreativlik deganda predmetning yangi imkoniyatlarini qurish tushuniladi, ijodkorlik deganda esa umuman madaniyat uchun yangi imkoniyatlar yaratilishi tushuniladi.

3. Kreativlik ijodkorlikni o'rganishning alohida yo'nalishi sifatida harakat qiladi va ichki resurs, inson salohiyati sifatida qaraladi. Demak, Ya.A.Ponomarev[45] ijodkorlikning psixologik jarayon sifatida yaxlit tushunchasini taklif etadi hamda kreativlikni shaxs ijodiy salohiyatining muhim jihati sifatida ajratib ko'rsatadi.

Mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kreativlikning psixologik tabiati yetarlicha chuqur o'rganilgan, biroq oliy ta'lim sharoitida kreativ kompetensiyani fan mazmuni, pedagogik texnologiyalar va baholash tizimi bilan yaxlit bog'lovchi modellar yetarli emas. Aynan shu bo'shliq mazkur maqolada ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi: ilmiy-pedagogik va psixologik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish va umumlashtirish; me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish; modellashtirish va tizimli yondashuv; kompetensiyaviy va faoliyatli yondashuvlar; pedagogik kuzatuv, so'rovnoma va ekspert baholash. Metodologik asos sifatida shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatli va tizimli yondashuvlar tanlandi.

Natijalar

Tahlil natijalariga ko'ra, talabaning kreativ kompetensiyasi deganda — o'z kasbiy va ijtimoiy faoliyatida yangi, original va qimmatli g'oyalarni ilgari surish, nostandart muammolarga samarali yechim topish hamda ijodiy natijani amalga oshirishga tayyorlik va qobiliyatni ta'minlovchi bilimlar, ko'nikmalar, shaxsiy fazilatlar va qadriyatlar yig'indisi tushuniladi. Uning tarkibi quyidagi komponentlardan iborat:

– kognitiv komponent — kreativlik nazariyasi, ijodiy fikrlash usullari, fan sohasidagi chuqur bilimlar, muammoni tahlil qilish va gipoteza ilgari surish bilimlari;

– motivatsion-qadriyatli komponent — yangilikka intilish, qiziquvchanlik, ichki motivatsiya, xatoga bag'rikenglik, ijodiy mustaqillikni qadrlash;

– operatsion-faoliyatli komponent — divergent va konvergent fikrlash, g'oyalar generatsiyasi, tahlil va sintez, prototip yaratish, jamoada ishlash ko'nikmalari;

– refleksiv komponent — o'z ijodiy faoliyatini baholash, tanqidiy qayta fikrlash, xatolardan xulosa chiqarish va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyati.

Kreativ kompetensiyani rivojlantirish mazmuni alohida fanda emas, balki butun ta'lim jarayonida amalga oshiriladi. U uchta yo'nalishni o'z ichiga oladi: birinchisi, fan mazmunini kreativ muammolar, ochiq oxirli topshiriqlar va amaliy keyslar bilan boyitish; ikkinchisi, kreativ fikrlash usullarini (aqliy hujum, sinektika, TRIZ, dizayn-fikrlash, SCAMPER) o'quv mashg'ulotlariga integratsiya qilish; uchinchisi, talabalarning mustaqil ijodiy va tadqiqot faoliyatini (loyiha, startap, ilmiy to'garak, hakaton, kurs ishi) tashkil etish.

Tadqiqot asosida talabalarda kreativ kompetensiyani rivojlantirishning besh bloklik pedagogik modeli ishlab chiqildi. Model bloklari va ularning mazmuni 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval.

Kreativ kompetensiyani rivojlantirish modelining tarkibi

№	Model bloki	Mazmuni	Kutiladigan natija
1	Maqsadli-konseptual blok	Kreativ kompetensiyani shakllantirishning maqsadi, vazifalari, tamoyillari va ta'lim standartlariga mosligi	Aniq, o'lchanadigan o'quv natijalari (kompetensiya deskriptorlari)
2	Mazmuniy blok	Kognitiv, motivatsion-qadriyatli, operatsion-faoliyatli va refleksiv komponentlar; fan mazmuniga kreativ topshiriqlarni integratsiya qilish	Kreativ fikrlash bilimlari, ko'nikmalari va shaxsiy fazilatlar tizimi
3	Texnologik-jarayoniy blok	Muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim, dizayn-fikrlash, keys-stadi, aqliy hujum, TRIZ, hamkorlikda o'qitish, raqamli vositalar	Talabaning faol, tadqiqotchilik va ijodiy faoliyati
4	Tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar	Kreativ ta'lim muhiti, o'qituvchi–talaba hamkorligi, sanoat va tashkilotlar bilan integratsiya, rag'batlantirish tizimi	Ijodiy faollik uchun qulay muhit va ichki motivatsiya
5	Baholash-natijaviy blok	Mezonlar (ravonlik, moslashuvchanlik, originallik, ishlab chiqish), ko'rsatkichlar, darajalar, portfolio va rubrikalar	Kreativ kompetensiyaning past, o'rta, yuqori darajalari bo'yicha dinamika

Model uch bosqichda amalga oshiriladi. Diagnostik-motivatsion bosqichda talabalarning dastlabki kreativlik darajasi aniqlanadi va ijodiy faoliyatga qiziqish uyg'otiladi. Asosiy (shakllantiruvchi) bosqichda kreativ topshiriqlar, loyihaviy va muammoli ta'lim vositasida kompetensiyaning barcha komponentlari izchil rivojlantiriladi. Refleksiv-natijaviy bosqichda portfolio taqdimoti, loyiha himoyasi va o'z-o'zini baholash orqali erishilgan natijalar tahlil qilinib, keyingi rivojlanish yo'nalishlari belgilanadi.

Modelning samaradorligi quyidagi pedagogik shartlarga bog'liq: (a) o'qituvchining kreativ pedagogik pozitsiyasi va fasilitator roli; (b) psixologik xavfsiz, xatoga yo'l qo'yishdan qo'rqmaslikni ta'minlovchi ta'lim muhiti; (v) ta'lim mazmunini ishlab chiqarish va tadbirkorlik amaliyoti bilan bog'lash; (g) raqamli va sun'iy intellekt vositalaridan g'oya generatsiyasi hamda tahlil jarayonida mas'uliyatli foydalanish; (d) tashqi va ichki rag'batlantirish, ijodiy yutuqlarni e'tirof etish tizimi.

Kreativ kompetensiyani baholash uchun to'rtta mezon taklif etiladi: ravonlik (g'oyalar soni), moslashuvchanlik (turli yondashuvlar va toifalar xilma-xilligi), originallik (yechimning noyobligi) va ishlab chiqish (g'oyani asoslash va amalga oshirish darajasi) [3; 4]. Ularga qo'shimcha ravishda motivatsion yo'nalganlik va refleksiya ko'rsatkichlari qo'llanadi. Natijalar uch darajada talqin qilinadi: past (reproduktiv, namunaga tayanuvchi) daraja; o'rta (qisman izlanuvchan, yordam bilan original yechim taklif etuvchi) daraja; yuqori (mustaqil, original va asoslangan yechim yaratuvchi) daraja. Baholashda rubrikalar, portfolio, loyiha himoyasi, kreativlik testlari va ekspert baholash birgalikda qo'llanishi tavsiya etiladi.

Mezonlar bo'yicha daraja ko'rsatkichlari 2-jadvalda rubrika shaklida keltirilgan.

2-jadval.

Kreativ kompetensiyani baholash rubrikasi

Mezon	Past daraja	O'rta daraja	Yuqori daraja
Ravonlik	Berilgan vaqt ichida 1–2 ta tanish g'oyani taklif etadi	Bir nechta g'oya taklif etadi, ayrimlari takrorlanadi	Ko'p sonli, takrorlanmaydigan g'oyalarni ravon generatsiya qiladi
Moslashuvchanlik	Faqat bitta yondashuv doirasida fikr yuritadi	Yordam bilan 2–3 xil yondashuv va toifani ko'rsatadi	Turli toifa va nuqtai nazarlar o'rtasida mustaqil o'ta oladi
Originallik	Namunani takrorlaydi yoki nusxalaydi	Namunani qisman o'zgartirib, yangi element qo'shadi	Noyob, kutilmagan va o'rinli yechim yaratadi
Ishlab chiqish	G'oyani umumiy tarzda bayon etadi	G'oyani qisman asoslaydi, amalga oshirish rejasi to'liq emas	G'oyani asoslaydi va prototip yoki loyiha shaklida amalga oshiradi
Refleksiya	O'z natijasini baholay olmaydi	Yordam bilan kamchiliklarni aniqlaydi	Mustaqil tahlil qiladi, xulosa chiqaradi va keyingi qadamni belgilaydi

Rubrikadan foydalanishda har bir mezon 1 dan 3 ballgacha baholanishi mumkin: umumiy yig'indi 5–7 ball bo'lsa past, 8–11 ball bo'lsa o'rta, 12–15 ball bo'lsa yuqori daraja deb talqin qilinadi. Baholash natijalari bir martalik emas, balki bosqichlar bo'yicha dinamikada solishtiriladi, bu esa talabaning individual o'sishini ko'rish imkonini beradi.

Taklif etilgan modelning afzalligi shundaki, u kreativlikni "tug'ma sovg'a" emas, balki maqsadli shakllantirish mumkin bo'lgan kompetensiya sifatida ko'rib, ta'lim maqsadi, mazmuni, texnologiyasi va baholashni yagona tizimga birlashtiradi. Bu yondashuv Amabile va Sternbergning kreativlikni ko'p omilli hodisa sifatidagi talqiniga hamda oliy ta'limni kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish talablariga mos keladi [5; 7].

Muhokama

Olingan natijalar kreativ kompetensiyani rivojlantirishga oid mavjud nazariy yondashuvlar bilan solishtirilganda quyidagi jihatlar ajralib turadi.

1. Modelning nazariy yondashuvlar bilan qiyosiy tahlili.

Klassik tadqiqotlar kreativlikning alohida jihatlarini chuqur yoritgan: Gilford va Torrens asosan kognitiv-operatsion tomonni o'lchashga e'tibor qaratgan [3; 4], Amabile motivatsiya va muhit rolini ko'rsatgan [5], Chiksentmixayi esa ijodiy natijani ijtimoiy-madaniy tizim doirasida talqin qilgan [6]. Taklif etilgan model bu qarashlarni oliy ta'lim jarayonining aniq tuzilmasi — maqsad, mazmun, texnologiya, shart-sharoit va baholash darajasida birlashtiradi.

Modelning farqli jihati shundaki, u kreativlikni faqat psixologik hodisa sifatida emas, balki o'qitish va baholash orqali boshqarish mumkin bo'lgan pedagogik jarayon sifatida ko'radi.

2. Natijalarning amaliy ahamiyati.

Taklif etilgan model oliy ta'lim muassasalarida bir nechta yo'nalishda qo'llanilishi mumkin. Birinchidan, u o'quv dasturlarini loyihalashda kreativ kompetensiya bo'yicha o'lchanadigan natijalarni belgilashga yordam beradi. Ikkinchidan, fan o'qituvchilari uchun kreativ

topshiriqlar va texnologiyalarni tanlashda yo‘riqnoma vazifasini bajaradi. Uchinchidan, 2-jadvaldagi rubrika talabalarning ijodiy faolligini ob’ektiv baholash va ularga aniq qayta aloqa berish imkonini yaratadi. To‘rtinchidan, sanoat va tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan loyihalar talabalarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytiradi.

3. Amalga oshirishdagi muammolar va xavflar.

Modelni joriy etish jarayonida bir qator qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Birinchisi, o‘qituvchilarning kreativ pedagogik pozitsiyasi va fasilitatorlik ko‘nikmalari yetarli shakllanmagan bo‘lishi, shu bois malaka oshirish tizimida ushbu yo‘nalishga alohida e’tibor qaratish zarur. Ikkinchisi, katta o‘quv guruhlari va cheklangan soatlar sharoitida loyihaviy hamda muammoli ta’limni tashkil etishning murakkabligi. Uchinchisi, ijodiy natijani baholashdagi subyektivlik xavfi: uni kamaytirish uchun rubrikalar, bir nechta ekspert va portfolio kabi vositalarni birgalikda qo‘llash tavsiya etiladi.

4. Tadqiqotning cheklovlari.

Maqolada taklif etilgan model nazariy tahlil va modellashtirishga asoslangan bo‘lib, uning samaradorligi hali keng ko‘lamli eksperimental sinov orqali tasdiqlanmagan. Baholash mezonlari xalqaro tadqiqotlarga tayanganligi sababli ularni milliy ta’lim kontekstiga, ta’lim yo‘nalishlari xususiyatlariga va talabalar madaniy-lingvistik muhitiga moslashtirish zarur. Shuningdek, kreativlik testlarining milliy variantlarini standartlashtirish alohida ilmiy ish talab etadi.

5. Keyingi tadqiqot yo‘nalishlari.

Tadqiqot ishida talabalarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatlari individual xususiyatlarni effektiv aniqlash va pedagogik jarayon dinamikligini ta'minlashga qaratilgan o‘z-o‘ziga motivatsiya berish, Gestalt psixologiyasi va inson, jamiyat atrof muhitga bog‘liq o‘zgaruvchi jarayonga bo‘lgan aqliy qobiliyatini nisbiy faoliyatga frontal moslashtirish asosida takomillashtirilgan bo‘lib, bunda talabalarning individual xususiyatlari alohida o‘rganilgan.

Kreativlikni to‘rt jihatga ko‘ra muvofiq tasniflaymiz. Ijodiy jarayon, ijodiy mahsulot, ijodkor inson hamda ijodiy muhit. Kreativ jarayonga qo‘shilish orqali shaxs ijodiy muhitda faollashadi, kreativ shaxs xususiyatlariga ega bo‘ladi, shundan so‘ng esa ijodiy mahsulotda faollashadi.

Kelgusida modelni tajriba va nazorat guruhlari asosida pedagogik eksperimentda sinash, samaradorlikni texnik, pedagogik va gumanitar yo‘nalishlar kesimida qiyosiy tahlil qilish va qayta ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Xulosa

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Birinchidan, talabaning kreativ kompetensiyasi kognitiv, motivatsion-qadriyatli, operatsion-faoliyatli va refleksiv komponentlarning birligidan iborat yaxlit shaxsiy-kasbiy sifat sifatida tushuniladi. Ikkinchidan, uni rivojlantirish mazmuni fan mazmunini kreativ muammolar bilan boyitish, kreativ fikrlash usullarini integratsiya qilish va mustaqil ijodiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishni o‘z ichiga oladi. Uchinchidan, taklif etilgan besh bloklik model maqsad, mazmun, texnologiya, shart-sharoit va natijani yaxlit bog‘laydi. To‘rtinchidan, modelning samarali amalga oshishi ijodiy ta’lim muhiti, o‘qituvchining fasilitatorlik roli, amaliyot bilan integratsiya va mezonlarga asoslangan baholash tizimiga bog‘liq.

Kelgusida modelning turli yo‘nalishdagi talabalar, jumladan texnik, pedagogik va gumanitar yo‘nalishlar kesimida samaradorligini eksperimental tekshirish va raqamli vositalar imkoniyatlarini chuqurroq o‘rganish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentyabr, O‘RQ-637-son.
3. Guilford J.P. Creativity // American Psychologist. 1950. Vol. 5, No. 9. P. 444–454.
4. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. Bensenville: Scholastic Testing Service, 1974. 74 p.
5. Amabile T.M. Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity. Boulder: Westview Press, 1996. 317 p.
6. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: HarperCollins, 1996. 456 p.
7. Sternberg R.J., Lubart T.I. The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms // Handbook of Creativity / ed. R.J. Sternberg. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. P. 3–15.
8. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. М.: Просвещение, 1991. 93 с.
9. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. М.: Академия, 2002. 320 с.
10. Пономарёв Я.А. Психология творчества. М.: Наука, 1976. 304 с.
11. Runco M.A., Jaeger G.J. The Standard Definition of Creativity // Creativity Research Journal. 2012. Vol. 24, No. 1. P. 92–96.
12. Beghetto R.A., Kaufman J.C. Toward a Broader Conception of Creativity: A Case for “Mini-c” Creativity // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. 2007. Vol. 1, No. 2. P. 73–79.
13. Kaufman J.C., Beghetto R.A. Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity // Review of General Psychology. 2009. Vol. 13, No. 1. P. 1–12.
14. Hennessey B.A., Amabile T.M. Creativity // Annual Review of Psychology. 2010. Vol. 61. P. 569–598.
15. Edmondson A. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams // Administrative Science Quarterly. 1999. Vol. 44, No. 2. P. 350–383.
16. Osborn A.F. Applied Imagination: Principles and Procedures of Creative Problem-Solving. New York: Charles Scribner’s Sons, 1953.
17. Altshuller G. Creativity as an Exact Science: The Theory of the Solution of Inventive Problems. New York: Gordon and Breach, 1984.
18. Eberle B. SCAMPER: Games for Imagination Development. Buffalo: D.O.K. Publishers, 1971.
19. Brown T. Design Thinking // Harvard Business Review. 2008. Vol. 86, No. 6. P. 84–92.